

Hoenkoopse Buurtweg 55a te Oudewater

Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek

J.A.G. van Rooij

Colofon

ADC Rapport 3280

Hoenkoopse Buurtweg 55a te Oudewater

Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek

Auteur: J.A.G. van Rooij

In opdracht van: Lawijn Advies

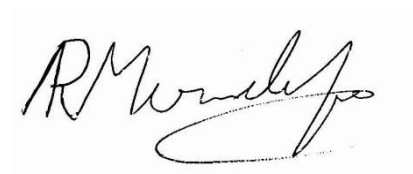
© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 21 december 2012

Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

Status onderzoek: concept

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'R.M. van der Zee', with a stylized, flowing script.

Autorisatie:

R.M. van der Zee

ISSN 1875-1067

ADC ArcheoProjecten

Postbus 1513

3800 BM Amersfoort

Tel 033-299 81 81

Fax 033-299 81 80

Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding en administratieve gegevens	6
2	Bureauonderzoek	7
2.1	Doelstelling en vraagstelling	7
2.2	Methodiek	7
2.3	Resultaten	7
2.4	Gespecificeerde verwachting en conclusie	11
3	Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)	12
3.1	Plan van Aanpak	12
3.2	Resultaten Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)	13
3.3	Conclusies	13
4	Aanbeveling	14
	Literatuur	15
	Geraadpleegd kaartmateriaal	15
	Geraadpleegde websites	15
	Lijst van afbeeldingen en tabellen	15
	Bijlage 1 Boorgegevens	

Samenvatting

In opdracht van Lawijn Advies heeft ADC ArcheoProjecten in december 2012 een bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek uitgevoerd op de locatie Hoenkoopse Buurtweg 55a te Oudewater. Aanleiding van het onderzoek was de bouw van een stal.

Volgens de gespecificeerde verwachting uit het bureauonderzoek werden in de diepere ondergrond van het plangebied oever- op beddingafzettingen van de Benschopse meandergordel (actief tussen 6.418-4.175 v. Chr.) verwacht. In de top van de oeverafzettingen van deze fossiele rivier kunnen archeologische resten voorkomen uit de perioden Mesolithicum en Neolithicum. Nadat de Benschopse meandergordel in het Neolithicum dichtgeslibd was, trad een sterke vernatting van het landschap op. Het plangebied maakte in de daarop volgende periode deel uit van een uitgestrekt komgebied, de 'Lopikerwaard', waarin als gevolg van het ontbreken van nabije stroomgordels, voornamelijk veenvorming plaatsvond. Komgebieden waren doorgaans zeer nat en ongunstig voor bewoning. In de eerste helft van de 12^e eeuw n. Chr. werden dijken aangelegd en werd de Lopikerwaard ontgonnen. De bewoning in het concentreerde zich op de koppen van langgerekte percelen, waardoor zogenoemde bewoningslinten ontstonden. Uit oude kaarten blijkt dat de bebouwing zich direct aan de voorloper van de huidige Hoenkoopse Buurtweg bevond. Het plangebied bevindt zich echter op enige afstand van de weg en kende, zo ver dat op basis van kaartmateriaal vastgesteld kan worden, vermoedelijk geen bebouwing. Indien toch nog resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd aanwezig zijn, bevinden deze zich direct aan het maaiveld.

Teneinde deze verwachting te toetsen werd in het plangebied een verkennend booronderzoek uitgevoerd.

Vanaf 600 cm –mv tot minimaal 180 cm -mv in boring 2 en maximaal 40 cm –mv in boring 4 is een afwisseling van matig humeuze kleilagen met plantenresten en veen aangetroffen. Deze bodemopbouw is kenmerkend voor natte komgebieden. Op het klei-/veenpakket zijn omgewerkte en/of opgebrachte lagen grond aanwezig, waarin puinresten, recent baksteen, plastic en recent glas aangetroffen zijn. Ter plaatse van boring 2 is een groot deel van de grond tot ca. 180 cm –mv afgegraven en vervolgens opgevuld met baksteen en puinresten, vermoedelijk om verzakking van het maaiveld tegen te gaan. Ook in boring 3 is dit pakket aangetroffen.

In het plangebied zijn tot een diepte van 600 cm -mv geen oeverafzettingen van de Benschopse meandergordel aanwezig. Mogelijk bevinden deze zich dieper in de ondergrond. Eventuele resten gerelateerd aan deze stroomgordel zullen slechts beperkt (ter plaatse van heipalen) worden aangetast. Er zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd.

ADC ArcheoProjecten adviseert om het terrein vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling. Het is echter niet volledig uit te sluiten dat binnen het onderzochte gebied toch nog archeologische resten voorkomen. Het verdient daarom aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij de bevoegde overheid, zoals aangegeven in artikel 53 van de Monumentenwet.

Wij wijzen u erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Periode	Afkorting	Tijd in jaren
Nieuwe tijd	NT	1500 - heden
Middeleeuwen:	XME	450 – 1500 na Chr.
Late Middeleeuwen	LME	1050 - 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	VME	450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd:	ROM	12 voor Chr. – 450 na Chr.
Laat-Romeinse tijd	ROML	270 - 450 na Chr.
Midden-Romeinse tijd	ROMM	70 - 270 na Chr.
Vroeg-Romeinse tijd	ROMV	12 voor Chr. - 70 na Chr.
IJzertijd:	IJZ	800 – 12 voor Chr.
Late IJzertijd	IJZL	250 - 12 voor Chr.
Midden-IJzertijd	IJZM	500 - 250 voor Chr.
Vroege IJzertijd	IJZV	800 - 500 voor Chr.
Bronstijd:	BRONS	2000 - 800 voor Chr.
Late Bronstijd	BRONSL	1100 - 800 voor Chr.
Midden-Bronstijd	BRONSM	1800 - 1100 voor Chr.
Vroege Bronstijd	BRONSV	2000 - 1800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):	NEO	5300 – 2000 voor Chr.
Laat-Neolithicum	NEOL	2850 - 2000 voor Chr.
Midden-Neolithicum	NEOM	4200 - 2850 voor Chr.
Vroeg-Neolithicum	NEOV	5300 - 4200 voor Chr.
Mesolithicum (Midden-Steentijd):	MESO	8800 – 4900 voor Chr.
Laat-Mesolithicum	MESOL	6450 - 4900 voor Chr.
Midden-Mesolithicum	MESOM	7100 - 6450 voor Chr.
Vroeg-Mesolithicum	MESOV	8800 - 7100 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):	PALEO	tot 8800 voor Chr.
Laat-Paleolithicum	PALEOL	35.000 - 8800 voor Chr.
Midden-Paleolithicum	PALEOM	300.000 – 35.000 voor Chr.
Vroeg-Paleolithicum	PALEOV	tot 300.000 voor Chr.

Bron: Archeologisch Basis Register 1992

1 Inleiding en administratieve gegevens

In het voorliggende rapport wordt een onderzoek beschreven waarvoor de volgende administratieve gegevens gelden:

Opdrachtgever:	Lawijn Advies
Soort onderzoek:	Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek
Aanleiding:	Bouw van een ligboxstal
Locatie:	Hoenkoopse Buurtweg 55a
Plaats:	Oudewater
Gemeente:	Oudewater
Provincie:	Utrecht
Kadastrale gegevens:	Kadastrale gemeente Oudewater, sectie D, perceelnummers 155 (ged.) en 156 (ged.)
Kaartblad:	38B
Oppervlakte plangebied	2000 m ²
Coördinaten:	117.660 / 470.064; 117.683 / 446.081; 117.649 / 446.129; 117.623 / 446.118
Bevoegde overheid:	Gemeente Oudewater
Deskundige namens de bevoegde overheid:	Dhr. L. Bos
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):	54802
ADC-projectcode:	4141185
Auteur:	J.A.G. van Rooij
Projectmedewerker(s):	Medewerker Lawijn Advies
Autorisatie:	R.M. van der Zee
Periode van uitvoering:	November en december 2012
Beheer en plaats documentatie:	ADC ArcheoProjecten bv, Amersfoort
Beheer en plaats digitale documentatie (e-depot):	http://persistent-identifier.nl/?identifier=urn:nbn:nl:ui:13-gaha-jv

Het plangebied ligt in een gebied waar een gemeentelijk archeologisch beleid is vastgesteld. Op grond van dit beleid valt het noordelijke en centrale deel van het plangebied in de zone met een hoge archeologische verwachting (categorie 2).¹ Deze verwachting is onder te verdelen in bewoningslinten en oude woonplaatsen/terreinen met een hoge verwachting op het aantreffen van archeologisch waarden uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd en landschappelijke eenheden met een hoge verwachting op het aantreffen van archeologische waarden uit de periode vanaf de late prehistorie. De beleidsdoelstelling voor deze categorie is archeologisch vooronderzoek bij een oppervlakte van een plangebied tot 200 m² en versterking van de bodem tot 30 cm –mv. Het zuidelijke deel heeft een middelhoge archeologische verwachting door het mogelijk voorkomen van dieper gelegen stroomgordels en crevassen. Voor categorie 3 zijn de volgende ontheffingscriteria van toepassing: oppervlakte plangebied tot 2500 m² een bodemversterking van 100 cm –mv.

Om in deze zone een omgevingsvergunning te kunnen verkrijgen, dient de initiatiefnemer een rapport te overleggen waarin naar oordeel van de bevoegde overheid de archeologische waarde van het plangebied voldoende is vastgesteld. In het kader van dit proces heeft het in dit rapport beschreven onderzoek plaatsgevonden.

In Nederland dient het vaststellen van de archeologische waarde van een plangebied te gebeuren op grond van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.2).² Behalve op de KNA is

¹ Alkemade, *et al.* 2010.

² SIKB 2010.

de uitvoering van het onderzoek tevens gebaseerd op een document waarin additionele te raadplegen bronnen vermeld staan.³

2 Bureauonderzoek

2.1 Doelstelling en vraagstelling

Het bureauonderzoek vormt de eerste stap in het vaststellen van de archeologische waarde van het gebied. Het doel van bureauonderzoek is het aan de hand van schriftelijke bronnen verwerven van informatie over bekende en/of verwachte archeologische waarden in het plangebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde, archeologische verwachting.

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?
- Is het plangebied voldoende onderzocht?
 - Zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek is nodig om te komen tot een selectiebesluit?
 - Zo ja, welk selectiebesluit kan worden genomen (vrijgeven, opgraven, begeleiden)?

2.2 Methodiek

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.2 Landbodems, protocol 4002 Bureauonderzoek.

Het bureauonderzoek bestaat uit de volgende elf processtappen:

1. Afbakenen plan- en onderzoeksgebied en vaststellen consequenties van mogelijk toekomstig gebruik;
2. Aanmelden onderzoek bij Archis;
3. Vermelden (en toepassen) overheidsbeleid;
4. Beschrijven huidig gebruik;
5. Beschrijven historische situatie en mogelijke verstoringen;
6. Beschrijven mogelijke aanwezigheid bouwhistorische waarden in de ondergrond;
7. Beschrijven bekende archeologische en aardwetenschappelijke waarden;
8. Opstellen gespecificeerde verwachting;
9. Opstellen standaardrapport bureauonderzoek;
10. Afmelden onderzoek bij Archis: overdracht onderzoeksgegevens;
11. Aanleveren digitale gegevens bij e-Depot.

De processtappen 1 tot en met 7 leveren gegevens op basis waarvan processtap 8, de gespecificeerde verwachting wordt opgesteld. De gespecificeerde verwachting kan worden beschouwd als een belangrijke conclusie van het bureauonderzoek, omdat hierin wordt aangegeven of, en zo ja, welke archeologische waarden worden verwacht, indien relevant weergegeven op een kaart.

De resultaten van processtappen 1 tot en met 8 worden behandeld in de paragrafen 3.1 tot en met 3.5. Processtap 9 resulteert in het voorliggende rapport. De processtappen 10 en 11 hebben betrekking op het voor derden openbaar maken van de resultaten van het bureauonderzoek bij onder meer Archis en het e-Depot.

2.3 Resultaten

2.3.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik

De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op afbeeldingen 1 en 2.

³ Bos, L 2010: Te raadplegen bronnen i.v.m. archeologie in Oudewater.

Van het plangebied zelf zijn onvoldoende archeologische en aardkundige gegevens beschikbaar om een uitspraak te kunnen doen over de archeologische verwachting. Daarom zijn tevens gegevens betrokken uit de directe omgeving, waarmee het onderzoeksgebied kan worden gedefinieerd als het gebied binnen een straal van circa 1000 m rondom het plangebied.

In het plangebied zijn de volgende ingrepen gepland:

Aard ingreep:	Nieuwbouw van een ligboxstal
Wijze fundering:	Niet van toepassing
Onderkelding:	Ja, het geheel wordt voorzien van een mestkelder
Diepte bodemverstoring:	175 cm -mv
Oppervlakte bodemverstoring:	2000 m ²
Verwachte wijziging grondwaterstand:	Onbekend
Toekomstige ligging boven- en ondergrondse infrastructuur:	Niet van toepassing
Toekomstige ligging verharding:	Niet van toepassing

De consequentie van de voorgenomen ingreep kan zijn dat eventuele aanwezige waardevolle archeologische resten in de ondergrond mogelijk worden aangetast.

2.3.2 Beschrijving van de aardwetenschappelijke waarden

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het plangebied:

Bron	Informatie
Geologische kaart van Nederland 1:50.000 ⁴	Formatie van Echteld op Formatie van Nieuwkoop, Hollandveen laagpakket (oude nomenclatuur: Afzettingen van Tiel (komafzettingen) op een afwisseling van Hollandveen met Afzettingen van Gorkum (kom- en oeverafzettingen) op Afzettingen van Gorkum (geulafzettingen; rA2k))
Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000 ⁵	Ontgonnen veenvlakte (1M46)
Bodemkaart van Nederland 1:50.000 ⁶	Bosveen of eutroof broekveen (hVb-11)
Meandergordelkaart ⁷	Benschopse meandergordel (6418 – 4175 v.Chr.).
Zanddieptekaart ⁸	Het hoogste zandvoorkomen van de Benschopse meandergordel bevindt zich op 4 tot 7 m –NAP, oftewel 2,5 tot 5,5 m -mv.
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) ⁹	Het plangebied bevindt zich op een hoogteligging van 1,5 m -NAP

Tijdens de laatste ijstijd, het Weichselien, lag het onderzoeksgebied onder invloed van vlechtende riviersystemen. Hierdoor werden grove zanden en grinden afgezet, de Formatie van Kreftenheye, die vervolgens over een groot gebied afgedekt werden door een dunne, grijze, zandige tot siltige klei met inschakeling van grove zandkorrels. Dit materiaal, ook wel aangeduid als oude rivierklei of de Laag van Wijchen, is vaak kalkarm of kalkloos en bevat, als gevolg van de aanwezigheid van organogene bestanddelen, vrij veel organische stof. Deze oude rivierklei wordt gerekend tot de Formatie van Kreftenheye en de sedimentatie hiervan vond plaats vanaf het Allerød tot aan het Preboreaal.¹⁰

⁴ Kok & Bosch 1992.

⁵ Alterra 2003.

⁶ Buck, *et al.* 1984.

⁷ Berendsen & Stouthamer 2001.

⁸ Ibid.

⁹ <http://www.ahn.nl/viewer>

¹⁰ Markus, *et al.* 1984.

Sinds het begin van het Holocene (ca. 9700 v. Chr.) stromen de grote rivieren (Rijn en Maas) door het gebied. De zandige afzettingen van de Formatie van Kreftenheye worden bedekt door een afwisseling fluviatiele zanden en kleien van de Formatie van Echteld en veen van de Formatie van Nieuwkoop. In de ondergrond van het plangebied bestaat de basis van dit pakket uit zandige afzettingen van een oude rivierloop, die zich in pleistocene rivierafzettingen van de Formatie van Kreftenheye heeft ingesneden. Deze rivierloop staat bekend onder de naam Benschopse meandergordel.¹¹ Deze rivierloop was actief tussen 6418-4175 v. Chr. De beddingafzettingen hiervan worden verwacht op een diepte van 4 tot 7 m beneden NAP (2,5-5,5 m -mv). Hierboven bevindt zich een afwisseling van geul- en oeverafzettingen (zand en siltige klei), komafzettingen en veenlagen.

Na de sedimentatie van de Benschopse meandergordel trad een periode van geringe fluviatiele activiteit aan waarin voornamelijk veenvorming plaatsvond in de Lopikerwaard. Vanaf ongeveer het begin van de jaartelling werden echter weer opnieuw fluviatiele afzettingen gevormd in het gebied. Het gaat hier om komklei, die als een laag over het gehele gebied is afgezet. Op basis van de bodemkaart van Nederland, die bosveen- en eutrofe broekveengronden aangeeft, kan worden afgeleid dat het kleidek een dikte van 15 tot 30 cm heeft.

In de eerste helft van de 12^e eeuw n. Chr. werd de Lopikerwaard ontgonnen. De ontginningsvorm was een zogenaamde 'cope-ontginning'. Gebieden werden verkocht door de landheer aan de ontginners met de voorwaarde dat de gebieden ook echt ontgonnen werden. De ontginningsblokken werden vervolgens opgedeeld in regelmatige percelen met een vaste afmeting (zogenaamde 'copen'). Het ontginningsblok van Hoenkoop is ontgonnen vanaf de Hoenkoopse Buurtweg. Dit blok was een van de laatste ontginningen in de Lopikerwaard, net zoals het ontginningsblok van Blokland.¹² Het precieze moment wanneer het ontginningsblok van Hoenkoop is ontgonnen is onbekend, maar de ontginning is waarschijnlijk in de 12^e of 13^e eeuw uitgevoerd.

2.3.3 Beschrijving van bekende archeologische waarden

In het onderzoeksgebied zijn de volgende archeologische (indicatieve) waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld (zie afbeelding 3):

Onderzoeksmeldings-nummer	Soort onderzoek	Resultaat	Advies
40.560	Bureau-/booronderzoek	In de bovengrond worden door bodemomwerking geen intacte archeologische waarden meer verwacht. In de diepere ondergrond kunnen nog wel archeologische waarden uit het Mesolithicum of het Neolithicum aanwezig zijn op of in de afzettingen van de Benschopse meandergordel. De versterking van de bodem door de heipalen wordt echter klein geacht.	Het plangebied is vrijgegeven
42.233	Bureau-/booronderzoek	De bovenste 100 cm is omgewerkt. Hieronder, op een diepte van 475 cm-mv zijn intacte afzettingen van de Benschopse meandergordel aanwezig. Deze zullen door de voorgenomen ingreep echter nauwelijks verstoord worden.	Het plangebied is vrijgegeven.

In het onderzoeksgebied zijn twee archeologische vooronderzoeken uitgevoerd. Uit de resultaten van deze onderzoeken blijkt dat de bovengrond ter plaatse tot ongeveer 100 cm -mv verstoord is.

¹¹ Berendsen & Stouthamer 2001.

¹² Haartsen 2009.

De ondergrond bestaat uit veen met vanaf gemiddeld 450 cm –mv, afzettingen van de Benschopse meandergordel.

In ARCHISII zijn voor het onderzoeksgebied geen AMK-terreinen, waarnemingen, vondstmeldingen en geregistreerd. Ook in de archeologische Kroniek van de provincie Utrecht zijn geen meldingen in de omgeving van het plangebied bekend.¹³

Op de landelijke en gemeentelijke verwachtings-/beleidskaarten staat de volgende archeologische verwachting voor het plangebied aangegeven:

Bron	Verwachting	Toelichting
IKAW	Middelhoog	Gebaseerd op de landschappelijke ligging van het plangebied op de Benschopse meandergordel.
Gemeentelijke beleidskaart ¹⁴	Noordelijke en centrale deel hoog en zuidelijke deel middelhoog	Het noordelijke en centrale deel van het plangebied bevindt zich op een ontginningslint. Het zuidelijke deel heeft een middelhoge verwachting door de ligging op de Benschopse meandergordel (afb. 4).

2.3.4 Beschrijving van de historische situatie, mogelijke verstoringen en bouwhistorische waarden

De historische situatie is op verschillende kaarten als volgt:

Bron	Jaartal	Historische situatie
Stadsplattegronden Oudewater van Van Deventer en Blaeu	1557 en 1649	Het plangebied staat niet afgebeeld
Kadastrale minuut ¹⁵	1811-1832	Het plangebied bevindt zich een stuk ten zuiden van een doorgaande weg en is in gebruik als bouwland. De bebouwing is met name aanwezig juist ten zuiden van de weg. Ten noorden van het plangebied, aan de Hoenkoopse Buurtweg is geen bebouwing aanwezig.
Bonnekaart ¹⁶	1876-1914	Het plangebied bevindt zich op een percelingsgrens en is in het uiterste noordwestelijke deel in gebruik als boomgaard. Het overige deel is in gebruik als bouw- en/of weiland. Bebouwing concentreert zich juist ten zuiden van de Hoenkoopse Buurtweg.
Topografische kaart ¹⁷	1936-1989	In de omgeving van het plangebied intensificeert ten noorden en zuiden van de Hoenkoopse Buurtweg de bebouwing. Het plangebied zelf is nog onbebouwd
Topografische kaart ¹⁸	1995	Bebouwing juist ten noorden van het plangebied; huidige situatie.
Cultuurhistorische atlas Utrecht ¹⁹		Tussen 1000 en 1600 was de Hoenkoopse Buurtweg in gebruik als ontginningsbasis en maakt het onderdeel uit van de Hoenkoop.

De Hoenkoopse Buurtweg maakt deel uit van het gehucht Hoenkoop. Hoenkoop wordt voor het eerst vermeld op een oorkonde uit 1296. 'Coop' houdt verband met de cope ontginningen in de Lopikerwaard en 'Hoen' is waarschijnlijk van een persoonsnaam afkomstig.²⁰

¹³ Archeologische kroniek, diverse jaartallen.

¹⁴ Alkemade, *et al.* 2010.

¹⁵ Kadaster 1811-1832.

¹⁶ Bureau Militaire Verkenningen 1876-1914

¹⁷ Kadaster 1936-1995.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Blijdenstijn 2005.

²⁰ Van Berkel & Samplonius 2007.

Het plangebied bevindt zich ca. 3 km ten zuidwesten van de historische kern van Oudewater. Het is derhalve niet afgebeeld op oude stadsplattegronden van onder andere van Van Deventer en Blaeu. Op de oudste gedetailleerde kaart van het plangebied (kadastrale minuut uit 1811-1832) bevindt het plangebied zich ca. 100 m van de Hoenkoopse Buurtweg en is het in gebruik als bouwland. Ook ten noorden van het gebied bevindt zich geen bebouwing. Naar mate van tijd vindt zich steeds meer bebouwing langs de Hoenkoopse Buurtweg plaats (afb. 5). Pas vanaf de jaren '90 van de vorige eeuw is bebouwing juist ten noorden van het plangebied aanwezig. Het plangebied blijft onbebouwd.

2.3.5 Beschrijving huidig gebruik

Het plangebied is momenteel onbebouwd en onderdeel van een erf. Ten noorden van de te realiseren ligboxstal zijn een woonhuis en een tweetal stallen aanwezig.

In het kader van het onderzoek zijn gegevens met betrekking tot de aanwezigheid van ondergrondse kabels en leidingen opgevraagd bij het KLIC. Uit de hierop ontvangen gegevens blijkt dat in het plangebied geen kabels en leidingen aanwezig zijn.

2.4 Gespecificeerde verwachting en conclusie

De eerste, voor het bureauonderzoek opgestelde onderzoeksvraag *“Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?”* kan als volgt worden beantwoord:

In de diepere ondergrond van het plangebied bevinden zich de oever- op beddingafzettingen van de Benschopse meandergordel (actief tussen 6418-4175 v. Chr.). In de top van de oeverafzettingen van deze fossiele rivier kunnen archeologische resten voorkomen uit de perioden Mesolithicum en Neolithicum. De diepte van de beddingafzettingen worden tussen 2,5 en 5,5 m – mv verwacht. De oeverafzettingen worden ondieper verwacht. Vindplaatsen uit het Meso- en Neolithicum worden gekenmerkt door een vondststrooiing van kleine fragmenten vuursteen en aardewerk. Vanwege de relatief diepe ligging van de Benschopse meandergordel zal een vindplaats uit het Mesolithicum en Neolithicum moeilijk op te sporen zijn. De kans op het aantreffen van een vindplaats uit het Mesolithicum of Neolithicum in het plangebied wordt klein geacht.

Nadat de Benschopse meandergordel in het Neolithicum dichtgeslibd was, trad een sterke vernatting van het landschap op. Het plangebied maakte deel uit van een uitgestrekt komgebied ‘Lopikerwaard’, waarin als gevolg van het ontbreken van nabije stroomgordels, voornamelijk veenvorming plaatsvond. Vanaf ongeveer het begin van de jaartelling werden echter weer opnieuw fluviatiele afzettingen gevormd in het gebied. Het gaat hier om komklei, die als een dek over het gehele gebied is afgezet. Komgebieden waren doorgaans zeer nat en ongunstig voor bewoning. In de eerste helft van de 12^e eeuw n. Chr. werden dijken aangelegd en werd de Lopikerwaard ontgonnen. De bewoning in het concentreerde zich op de koppen van langgerekte percelen, waardoor zogenoemde bewoningslinten ontstonden.

Het noordelijke en centrale deel van het plangebied ligt volgens de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Oudewater aan een middeleeuwse en nieuwetijdse ontginningslint. Uit oude kaarten blijkt dat de bebouwing zich direct aan de voorloper van de huidige Hoenkoopse Buurtweg bevond. Het plangebied bevindt zich echter op enige afstand van de weg en kende, zo ver dat op basis van kaartmateriaal vastgesteld kan worden, vermoedelijk geen bebouwing. Indien toch nog resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd aanwezig zijn, bevinden deze zich direct aan het maaiveld.

De beantwoording van de overige onderzoeksvragen is als volgt:

- *Is het plangebied voldoende onderzocht?*
Nee
- *Zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek is nodig om te komen tot een selectiebesluit?*
Geadviseerd wordt om de gespecificeerde verwachting, zoals opgesteld in het bureauonderzoek te toetsen door middel van een verkennend booronderzoek.

3 Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)

3.1 Plan van Aanpak

3.1.1 Inleiding

Het doel van het inventariserende veldonderzoek is het aanvullen en toetsen van de op basis van het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde verwachting, zoals deze is geformuleerd in par. 2.4.

Het inventariserend veldonderzoek vond plaats door middel van een verkennend booronderzoek. Op 29 november 2012 werd een Plan van Aanpak opgesteld, waarin de werkwijze van het onderzoek werd vastgelegd.

Omdat op deze locatie een type archeologische vindplaatsen wordt verwacht dat zich door middel van een booronderzoek niet goed laat opsporen is het doel van dit onderzoek het verkennen van de bodemopbouw. Daarmee toetsen we voor eventuele archeologische vindplaatsen de volgende delen van de gespecificeerde verwachting:

1. de landschappelijke en/of geologische context van eventuele archeologische vindplaatsen
2. de diepteligging ervan
3. de conservering

Dit leidt voor onderhavig onderzoek tot de volgende hypothesen:

- Ad 1. In het plangebied bevindt zich in de diepe ondergrond oever- en beddingafzettingen van de Benschopse meandergordel. in het noordelijke en centrale deel zijn tevens aanwijzingen aanwezig die wijzen op een middeleeuwse en nieuwtijdse ontginningslint.
- Ad 2. De top van de oever- en beddingafzettingen bevinden zich op een diepte tussen 2,5 en 5,5 m –mv. De eventuele middeleeuwse en nieuwtijdse bewoningssporen bevinden zich vanaf het maaiveld.
- Ad 3. Deze niveaus zijn niet aangetast door bodemverstoringen.

Door het uitvoeren van dit verkennend booronderzoek kan alsnog een uitspraak worden gedaan over de vraag of, en zo ja, waar er al dan niet nog archeologische resten worden verwacht in het plangebied.

De volgende onderzoeksvragen zijn opgesteld:

- Wat is de bodemopbouw?
- Is / zijn de hierboven genoemde hypothese(n) juist?
- Moet de specifieke archeologische verwachting worden aangepast? Zo ja, op welke wijze?
- Is het plangebied voldoende onderzocht?
- Zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek is nodig om te komen tot een selectiebesluit?
- Zo ja, welk selectiebesluit kan worden genomen (vrijgeven, opgraven, begeleiden)?

3.1.2 Uitvoeringsplan veldwerkzaamheden

Voor het vaststellen van de juistheid van de in par. 3.1.2 genoemde hypothesen is de volgende onderzoeksmethode het meest geschikt:

Aantal boringen:	vijf
Boorgrid:	Verspreid over het plangebied in een dobbelsteenpatroon
Diepte boringen:	Eén boring tot de beddingafzettingen van de Benschopse meandergordel, max. 6 m –mv en vier boringen tot 200 cm –

	mv.
Boormethode:	Edelman met diameter 7cm / guts met diameter 3cm (handmatig)
Bemonstering:	Versnijden en verbrokkelen

De bodemtextuur en archeologische indicatoren worden beschreven volgens SBB 5.1 van het NITG-TNO waarin ondermeer de standaard classificatie van bodemonsters volgens NEN5104 wordt gehanteerd.²¹ De X- en Y-coördinaten worden bepaald aan de hand van de lokale topografie en ingemeten met behulp van een meetlint. De hoogte van het maaiveld ter plaatse van de boringen is bepaald aan de hand van AHN-beelden.

3.2 Resultaten Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)

3.2.1 Lithologische beschrijving

De locatie van de boringen is weergegeven in afb. 6. De boorgegevens worden gepresenteerd in Bijlage 1.

Pakket	Diepte (cm –mv)	Omschrijving	Interpretatie
1	0-60	Matig siltige klei en matig siltig zand, dat overwegend grijs van kleur is. Dit pakket is alleen waargenomen in boring 1	Opgebrachte grond
2	0/60-25/90	Zwak kleiig, zwak grindig veen tot matige zandige en humeuze klei, met puinresten, recent baksteen, glas en plastic. De kleur is overwegend donkergrijsbruin.	Bouwvoor
3	25/55-120/180	Zwak zandig veen tot siltig zand met veel puinresten, baksteen.	Afgegraven/omgewerkte grond
4	40/180-200/600	Afwisseling van matig siltige slappe grijze klei met plantenresten en mineraalarm, donkerbruin veen. Alleen boring 1 is doorgezet tot 600 cm –mv.	Komafzettingen

3.2.2 Interpretatie

Vanaf 600 cm –mv tot minimaal 180 cm-mv in boring 2 en maximaal 40 cm –mv in boring 4 is een afwisseling van matig humeuze klei met plantenresten en veen aangetroffen. Deze opbouw is kenmerkend voor natte komgebieden. Het is niet waarschijnlijk dat het veen of de klei in het verleden een geschikte ondergrond vormde voor bewoning. Op deze afzettingen zijn omgewerkte en/of opgebrachte lagen grond aanwezig, waarin puinresten, recent baksteen, plastic en recent glas aangetroffen zijn. Ter plaatse van boring 2 is een groot deel van de grond tot ca. 180 cm –mv afgegraven en vervolgens opgevuld met baksteen en puinresten, vermoedelijk om verzakking van het maaiveld tegen te gaan. Ook in boring 3 is dit pakket aangetroffen.

In het plangebied zijn tot een diepte van 600 cm -mv geen oeverafzettingen van de Benschopse meandergordel aanwezig. Mogelijk bevinden deze zich nog dieper. Eventuele archeologische resten die zich direct aan het maaiveld konden bevinden, zijn door recente bodemverstoringen waarschijnlijk niet meer aanwezig. Ook gezien het historisch gebruik van het plangebied als weiland, is de kans op (intacte) archeologische resten daterend uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd klein.

3.3 Conclusies

De in de Inleiding gestelde onderzoeksvragen kunnen op basis van de bereikte resultaten als volgt worden beantwoord:

²¹ Bosch 2005; Normalisatie-Instituut 1989.

- *Wat is de bodemopbouw?*

Vanaf gemiddeld 100 cm –mv en dieper zijn afzettingen aangetroffen die zich in een komgebied bevinden; matig siltige, slappe klei met plantenresten en veen. Ondieper zijn meerdere recent verstoorde en omgewerkte grond aanwezig. De bovenste 25 cm wordt gevormd door de bouwvoor.

- *Is / zijn de genoemde hypothese(s), zoals vermeld in de specifieke archeologische verwachting, juist?*

In het plangebied zijn tot 600 cm –mv geen oeverafzettingen van de Benschopse meandergordel aangetroffen. Ook zijn geen sporen van bewoning uit de Middeleeuwen en/of Nieuwe tijd aangetroffen.

- *Moet de specifieke archeologische verwachting worden aangepast? Zo ja, op welke wijze?*

Door de bodemomwerking, ligging van het plangebied ten zuiden van de bewoningslint en het ontbreken van oeverafzettingen van de Benschopse meandergordel tot 600 cm –mv, wordt de kans op het aantreffen van archeologische resten in het plangebied klein geacht.

- *Is het plangebied voldoende onderzocht?*

Ja

- *Zo ja, welk selectiebesluit kan worden genomen (vrijgeven, behoud in situ, opgraven, begeleiden)?*

ADC ArcheoProjecten adviseert om het plangebied vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling (zie hoofdstuk 4).

4 Aanbeveling

ADC ArcheoProjecten adviseert om het terrein vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling. Het is echter niet volledig uit te sluiten dat binnen het onderzochte gebied toch nog archeologische resten voorkomen. Het verdient daarom aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij de bevoegde overheid, zoals aangegeven in artikel 53 van de Monumentenwet.

Wij wijzen u erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

Literatuur

- Alkemade, M., B. Brugman, M. Grouw, K. Klerks & C. Visser, 2010: *Archeologiebeleid gemeente Oudewater, Ontwikkeld in samenwerking met de gemeenten Lopik, Montfoort en Woerden*. Amersfoort (Vestigia-rapport V674).
- Alterra, 2003: *Digitale Geomorfologische Kaart van Nederland*.
- Berendsen, H.J.A & E. Stouthamer, 2001: *Paleogeographic development of the Rhine-Meuse delta, The Netherlands*. Assen.
- Berg, M.M. van den & E.A. Hatzmann, 2006: *Water en archeologisch erfgoed*. Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 30).
- Berkel, G. van & K. Samplonius, 2007: *Nederlandse plaatsnamen, herkomst en historie*. Utrecht.
- Blijdenstijn, R., 2005: *Tastbare Tijd, Cultuurhistorische Atlas van de provincie Utrecht*. eerste druk. Utrecht.
- Bosch, J.H.A., 2005: *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode, Versie 5.2*. Utrecht (TNO-rapport NITG 05-043-A).
- Buck, J. de, W.C. Markus & G.A. Vos, 1984: *Bodemkaart van Nederland: schaal 1:50.000: Blad 38 West Gorinchem*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Haartsen, A., 2009: *Ontgonnen Verleden, regiobeschrijvingen provincie Utrecht*. Ede (rapport DK 2009/dk116-G).
- Kadaster, 1811-1832: *Oorspronkelijke aanwijzende tafel de grondeigenaren en der ongebouwde en gebouwde vaste eigendommen, Hoenkoop, Utrecht, Sectie A, blad 03*.
- Kadaster, 1936-19995: *Topografische kaart van Nederland schaal 1:25.000, Gouda/Schoonhoven, kaartblad 38B*.
- Kok, H. & J.H.A. Bosch, 1992: *Geologische Kaart van Nederland: schaal 1:50.000: Blad 38 West Gorinchem*. Europeesch Cartografisch Instituut, Rijswijk.
- Markus, W. C., G. G. L. Steur & W. Heijink, 1984: *Bodemkaart van Nederland 1:50.000 : toelichting bij kaartblad 38 West Gorinchem*. Stiboka, Wageningen.
- Normalisatie-Instituut, Nederlands, 1989: *Geotechniek, classificatie van onverharde grondmonsters NEN 5104*. Delft.
- SIKB, 2010: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) Landbodems*. Gouda.

Geraadpleegd kaartmateriaal

Bureau Militaire Verkenningen, (1876-1914): *Oudewater, blad 462, 1:25.000*.

Geraadpleegde websites

<http://archis2.archis.nl>
<http://www.ahn.nl/viewer>
<http://www.kich.nl>
<http://www.watwaswaar.nl>

Lijst van afbeeldingen en tabellen

- Afb. 1 Locatie van het plangebied
Afb. 2 Detailkaart van het plangebied
Afb. 3 Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden en ARCHIS-meldingen
Afb. 4 Locatie van het plangebied op de archeologische beleidsadvieskaart van de gemeente Oudewater
Afb. 5 Het plangebied op de Bonnekaart uit 1876
Afb. 5 Boorpuntenkaart

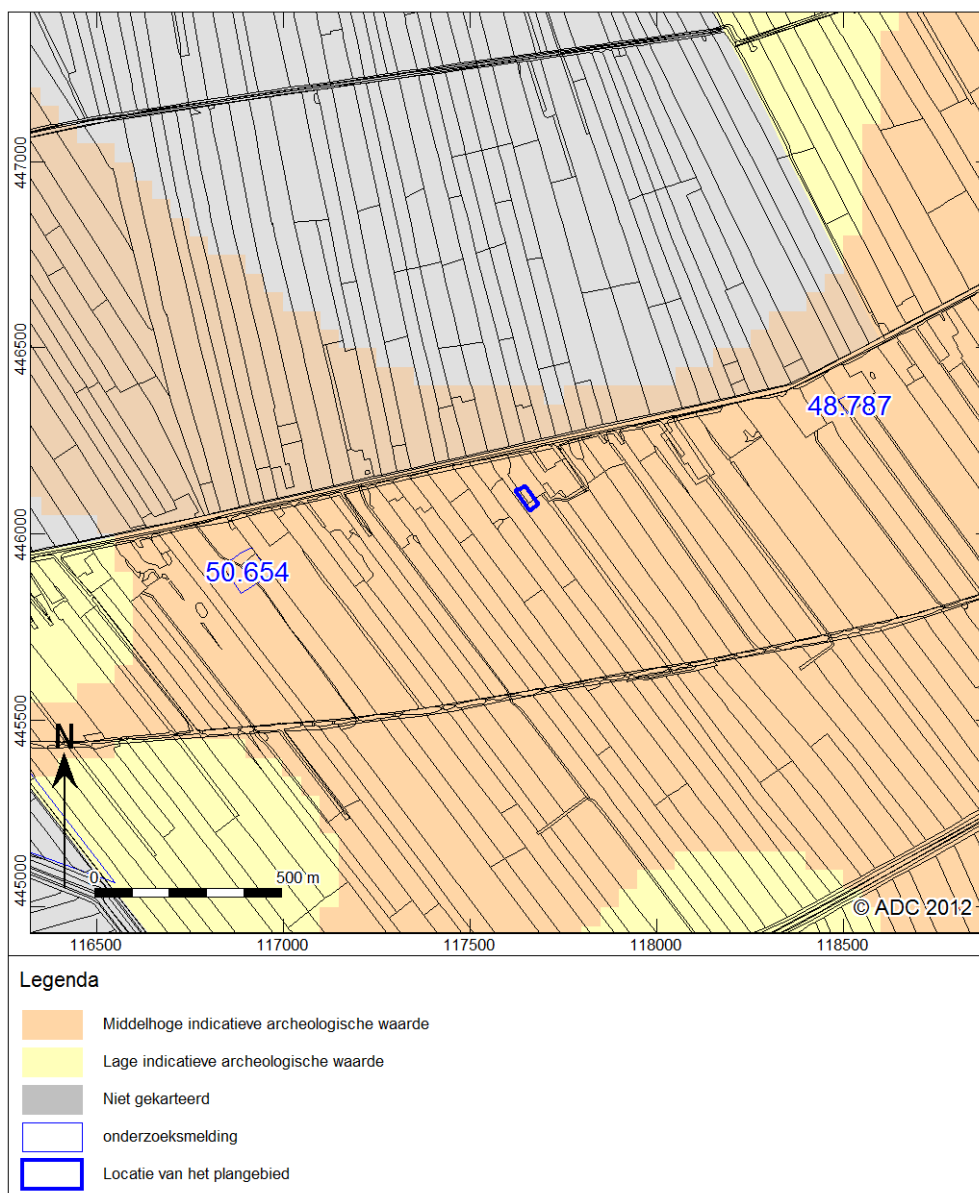
Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

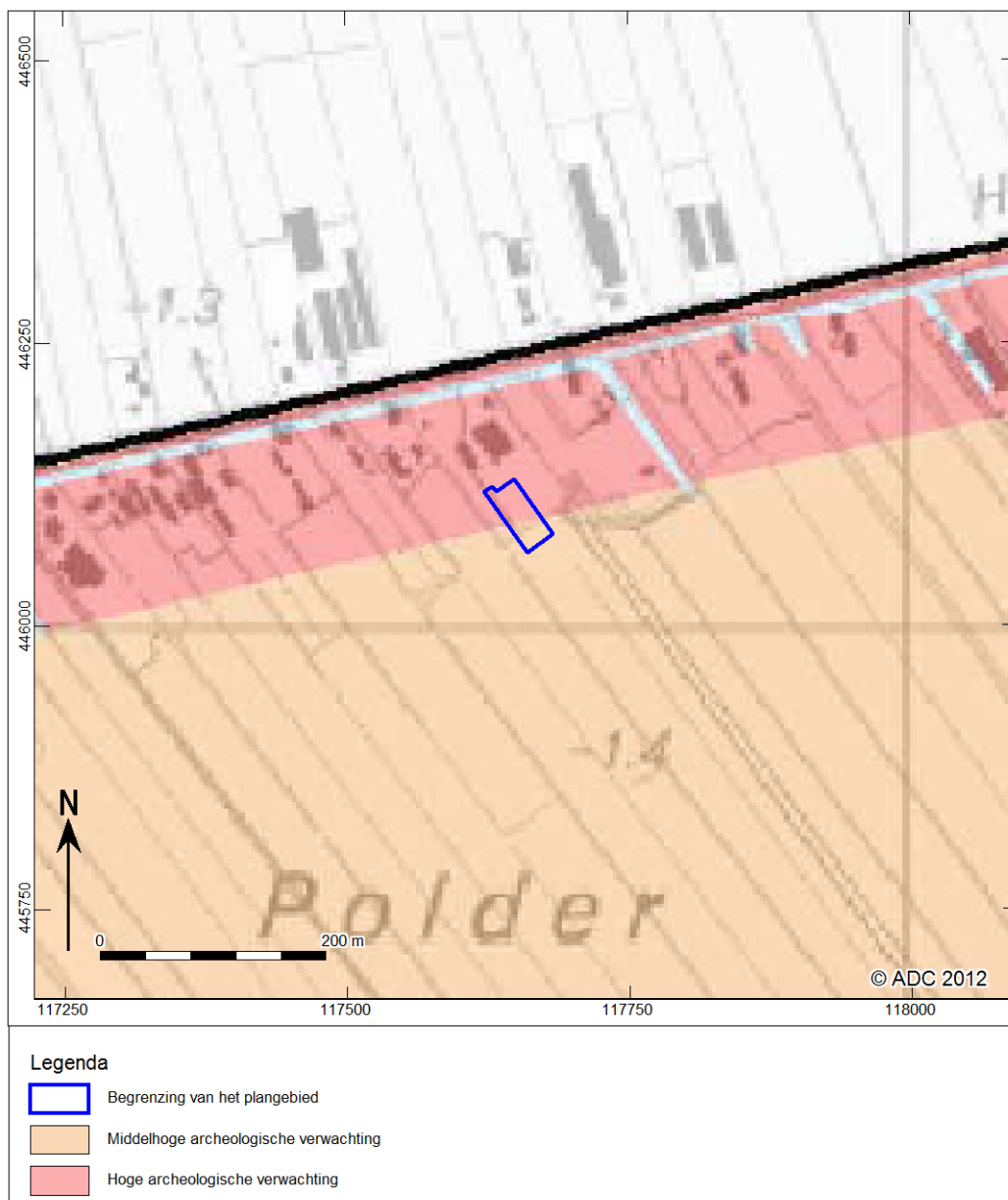
Afb. 1 Locatie van het plangebied

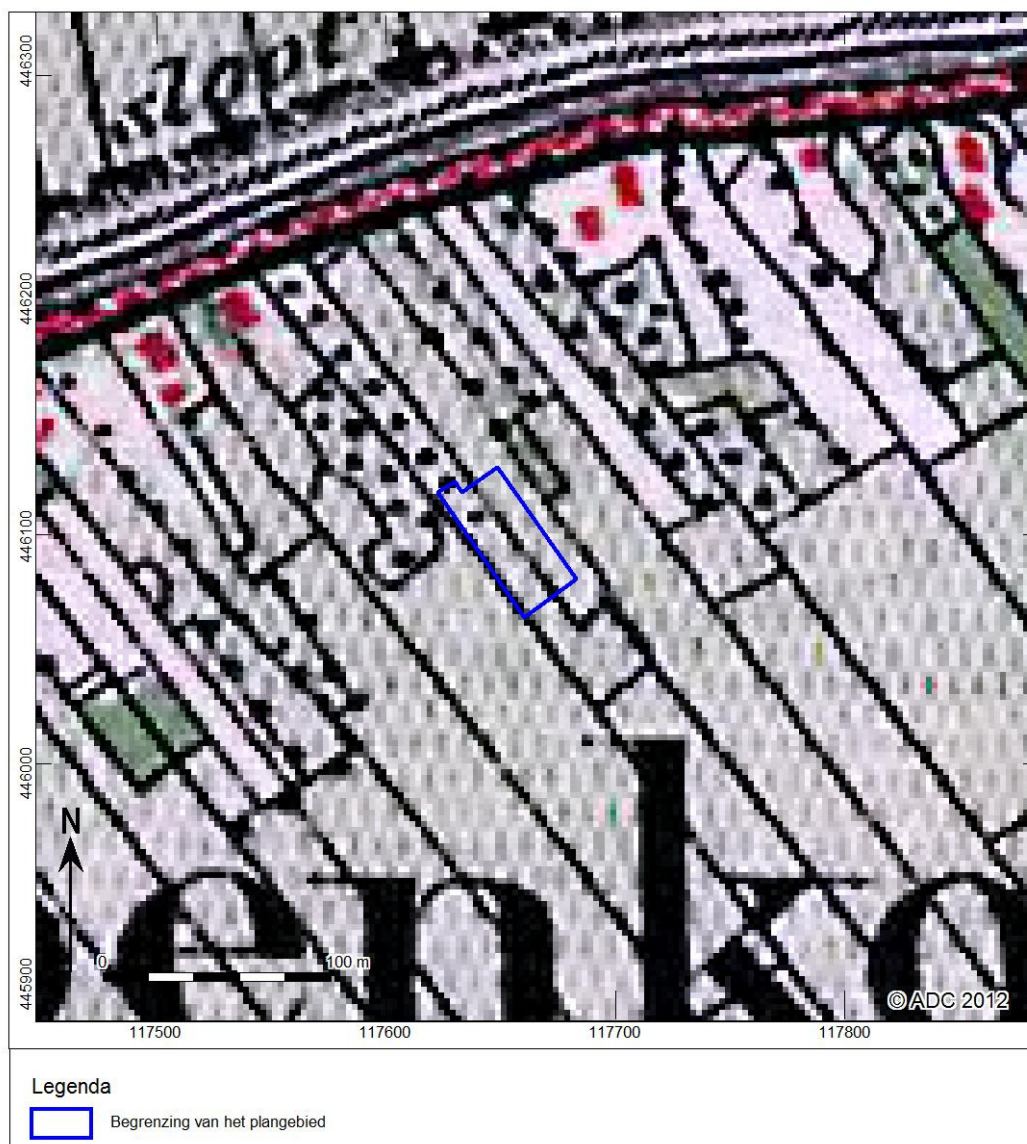
Afb. 2 Detailkaart van het plangebied

Afb. 3 Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden en ARCHIS-meldingen

Afb. 4 Locatie van het plangebied op de archeologische beleidsadvieskaart van de gemeente Oudewater

Afb. 5 Het plangebied op de Bonnekaart uit 1876

Afb. 6 Boorpuntenkaart

Bijlage 1 Boorgegevens

nummer	x coördinaat (m)	y coördinaat (m)	maaiveldhoogte (cm) NAP	bovengrens (cm onder mv)	ondergrens (cm onder mv)	grondsoort	bijmenging	zandmediaan	kleur	kalkgehalte	antropogene bijmengingen	bodemhorizonten	overig
1	117.633	446.111	-160	0	15	klei	matig siltig		grijs	kalkloos			opgebrachte grond
				15	60	zand	matig siltig	matig grof	grijs	kalkloos			opgebrachte grond
				60	90	veen	zwak kleilig;zwak grindig		donker-bruin	kalkloos	veel puinresten;weinig baksteen	A-horizont	recent glas
				90	270	veen	mineraalarm		donker-bruin	kalkloos			
				270	310	klei	matig siltig		grijs	kalkloos			slap
				310	360	veen	mineraalarm		donker-bruin	kalkloos			
				360	420	klei	matig siltig		grijs	kalkloos			slap;weinig plantenresten
				420	600	veen	mineraalarm		donker-bruin	kalkloos			weinig kleilagen
2	117.650	446.120	-160	0	25	klei	matig siltig;matig humeus		donker-bruin	kalkloos		A-horizont	
				25	180	zand	matig siltig	zeer grof	grijs	kalkloos	veel puinresten;veel baksteen		afgegraven en opgevuld met puin
				180	200	veen	mineraalarm		donker-bruin	kalkloos			
3	117.654	446.098	-170	0	55	klei	matig zandig;matig humeus		donker-bruin-grijs	kalkloos		A-horizont	Plastic; omgewerkte grond
				55	120	veen	zwak zandig;zwak grindig		donker-bruin	kalkloos	veel puinresten		gestuit op puin; omgewerkte grond
4	117.674	446.084	-160	0	40	klei	matig siltig;matig humeus		donker-bruin	kalkloos		A-horizont	
				40	105	klei	matig siltig		grijs	kalkloos			
				105	200	veen	mineraalarm		donker-bruin	kalkloos			
5	117.659	446.074	-150	0	25	klei	zwak zandig;matig humeus		donker-bruin-grijs	kalkloos		A-horizont	
				25	40	klei	matig siltig		grijs	kalkloos	weinig baksteen		omgewerkte grond
				40	200	veen	mineraalarm		donker-bruin	kalkloos			